

РИЗИКИ ТА ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Розглянуто підходи до визначення «фінансової безпеки» та оцінки її рівня. Проаналізовано основні загрози фінансовій безпеці України. Подано рекомендації з удосконалення системи забезпечення фінансової безпеки.

Ключові слова: економічна безпека держави, фінансова безпека, загрози фінансовій безпеці.

Постановка проблеми. Моніторинг і контроль за досягненням цілей безпеки на макрорівні потребують чіткого визначення ключових принципів формування забезпечення економічної безпеки держави. Оскільки забезпечення економічної безпеки є процесом динамічним, воно вимагає постійної координації заходів.

Стан дослідження. Визначення терміна «економічна безпека» і її складники розглядаються в працях таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як Л. Абалкін, І. Білько, З. Варналій, В. Геєць, Я. Гончарук, Я. Жаліло, М. Єрмошенко, В. Мунтян, В. Сенчагов, А. Сухоруков, В. Шлемко та ін. Визначенням підходів до забезпечення фінансової безпеки як підвиду економічної безпеки зокрема займалися також і В. Горбулін, С. Пирожков, В. Предборський та ін. Проте недостатньо опрацьованим залишається питання щодо визначення єдиного підходу до оцінки рівня фінансової безпеки.

Мета дослідження. Посилення глобальної фінансової кризи 2008–2011 рр. і її поширення на всі регіони та країни світу потребує особливої уваги до зміцнення фінансової безпеки. Гарантування економічної безпеки з метою збереження економічної незалежності держави та її конкурентоспроможності спонукало до активізації наукових досліджень у цій сфері.

Метою статті є розкриття підходів до визначення поняття «фінансова безпека» та оцінки її рівня.

Виклад основних положень. На сучасному етапі розвитку світової економіки забезпечення економічної безпеки держави стає однією з пріоритетних проблем, що потребують невідкладного вирішення. Мегарегіоналізація та глобалізація світових економічних процесів та євроінтеграційні зусилля України вимагають від держави створення належних умов для зміцнення конкурентної позиції та економічної безпеки.

Механізм забезпечення фінансової безпеки держави можна окреслити як сукупність організаційної структури, методів та інструментів, що забезпечують економічну безпеку (рис. 1) [1, с. 35].



Рис. 1. Компоненти системи економічної безпеки держави

Поняття «економічна безпека» увійшло до нормативної лексики наприкінці ХХ ст. і стало повноправним об'єктом дослідження економічної науки. Науковці не дійшли одностайності у трактуванні терміна «фінансова безпека». У найширшому розумінні – це такий стан бюджетної, грошовокредитної, банківської, валютної системи та фінансових ринків, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних загроз, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання [2, с. 25; 3].

Оскільки економічна безпека видозмінюється під впливом політичних, соціально-економічних та соціокультурних чинників, її основ-

ним завданням є встановлення допустимих меж відхилень значень індикаторів та визначення граничних значень, порушення яких спричиняє загрози економічній безпеці. У системі показників економічної безпеки виокремлюють такі основні індикатори: 1) рівень і якість життя; 2) темп інфляції; 3) норма безробіття; 4) економічне зростання; 5) дефіцит бюджету; 6) розмір державного боргу; 7) стан золотовалютних резервів; 8) діяльність тіньової економіки; 9) стан екології та ін. [4, с. 244].

Оцінка рівня фінансової безпеки повинна відбуватися з урахуванням дотримання таких принципів: 1) адекватності оціночних параметрів сутності процесів, що є предметом аналізу; 2) комплексності (врахування усіх факторів, що впливають на ту чи іншу небезпеку чи загрозу); 3) виділення головних елементів наявних або потенційних небезпек і загроз; 4) послідовності оціночних заходів; 5) можливості вжиття необхідних запобіжних, профілактичних або корегуючих заходів щодо реальних чи потенційних небезпек і загроз [5].

Існують декілька методів забезпечення фінансової безпеки, серед яких варто виокремити: збирання і аналітичну обробку інформації, постійний моніторинг і аналіз загроз та індикаторів фінансової безпеки, прогнозування умов і здійснення конкретних заходів щодо підтримання належного рівня фінансової безпеки (рис. 2).

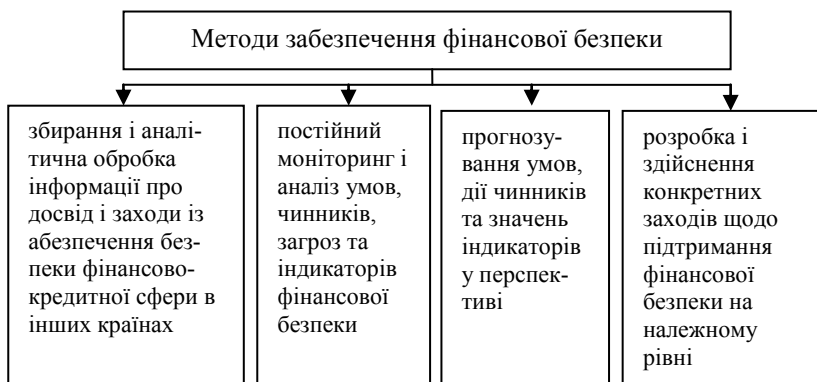


Рис. 2. Основні методи забезпечення фінансової безпеки держави

Підтримку фінансової безпеки на належному рівні забезпечують здійснення моніторингу і визначення основних загроз. Це дає змогу своєчасно розробляти та вживати практичні заходи з мінімізації чи ліквідації негативного впливу загроз. Усі загрози фінансовій безпеці

можна поділити на внутрішні та зовнішні, існуючі та можливі. Загрози, які уже перевищили порогові значення, вважаються існуючими, якщо ні – можливими або потенційними [6].

Держава повинна розпоряджатися частиною створених її виробничим комплексом фінансових ресурсів, а фінансова діяльність має здійснюватись відповідно до затвердженої фінансової політики через прийняття поточних управлінських рішень, мобілізації доходів і використання залучених коштів для забезпечення виконання законодавчо закріплених за державою функцій.

Оскільки методи мобілізації державою коштів не завжди узгоджуються з інтересами платників, важливо забезпечити досягнення оптимального рівня залучення коштів, що є першочерговим завданням державної фінансової політики.

Зростає актуальність проблеми забезпечення фінансової безпеки як однієї з найважливіших складових економічної безпеки як кожної держави зокрема, так і глобальної соціально-економічної системи загалом.

З метою забезпечення фінансової безпеки важливо здійснювати постійний моніторинг її індикаторів, зокрема:

- рівень перерозподілу ВВП через Зведений бюджет України;
- рівень монетизації ВВП;
- дефіцит державного бюджету;
- ступінь доларизації національної економіки;
- швидкість обігу готівки;
- процентна ставка за банківський кредит;
- ставка рефінансування НБУ;
- валютний курс;
- питома вага довгострокових банківських кредитів у загальному обсязі наданих кредитів;
- питома вага податків в обсязі ВВП.

Основними загрозами у сфері забезпечення фінансової безпеки України є:

- 1) недостатність фінансових ресурсів у суб'єктів господарювання для забезпечення відтворювального процесу;
- 2) незавершеність законодавства у фінансовій сфері;
- 3) слабкість грошово-кредитної системи;
- 4) відсутність цілісної стратегії іноземного інвестування;
- 5) низький рівень соціально-трудова відносин, соціальної спрямованості економіки;
- 6) незбалансованість структури зовнішньої торгівлі, значний обсяг зовнішнього боргу (табл.).

Ризики та загрози фінансовій безпеці України

№ з/п	Види потенційної чи реальної загрози, їх суть
1.	Недостатність фінансових ресурсів у суб'єктів господарювання для забезпечення відтворювального процесу та інвестиційної діяльності.
2.	Недосконалість і незавершеність законодавства у фінансовій сфері, що призводить до послаблення її регулювальних функцій, криміналізації економічних відносин.
3.	Слабкість грошово-кредитної системи, яка проявляється в недостатності обігових коштів, низькому рівні платіжної дисципліни, значних обсягах внутрішньої заборгованості; підтримання штучного курсу національної валюти за рахунок переважно монетарних важелів, що стримує розвиток національної економіки і призводить до поширення «тіньової» економіки.
4.	Відсутність цілісної стратегії щодо іноземного інвестування, недостатня інвестиційна активність вітчизняного капіталу, яка є недостатньою для відтворення національної економіки, усунення структурних диспропорцій, економічного зростання країни.
5.	Низький рівень соціально-трудових відносин, соціальної спрямованості економіки, платоспроможності населення, штучне заниження вартості робочої сили, яке не стимулює процес нагромадження та якісне відтворення людського капіталу
6.	Незбалансованість структури зовнішньої торгівлі, значний обсяг зовнішнього боргу, зростання впливу транснаціонального капіталу на вітчизняну економіку.

Складено за: [7].

Висновки. Розробка та прийняття уніфікованих методологічних підходів до оцінки рівня фінансової безпеки допоможе запровадити комплекс практичних заходів з попередження, ліквідації та мінімізації кризових явищ у фінансово-кредитній сфері, нормалізації грошового обігу, вдосконалення бюджетної системи, оптимізації державних заборгованостей, поліпшення інвестиційного клімату, що є особливо важливим в сучасних посткризових умовах розвитку економіки. Отже, поглиблення кризових явищ в економіці України вимагає об'єктивної оцінки (з точки зору фінансової безпеки) політики фінансової стабілізації, відповідно до вимог міжнародних фінансових організацій [8]. Вирішення зазначеної проблеми потребує внесення корективів у політику еконо-

мічних реформ, вжиття адекватних дій з боку уряду, зокрема, у сфері фінансової безпеки.

1. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М.М. Єрмошенко. – К.: КНТЕУ, 2001. – 309 с.

2. Шубравська О.В. Основні індикатори та ризики соціально-економічного розвитку України / О.В. Шубравська // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 8 (50). – С. 25–33.

3. Экономическая безопасность России: общий курс: учебник / под ред. В.К. Сенчагова. – 2-е изд. – М.: Дело, 2005. – 869 с.

4. Чемерис Л. Проблеми забезпечення економічної безпеки України / Л. Чемерис // Збірник тез доповідей II Науково-практичного семінару з міжнародною участю (16–18 грудня 2008 року). – Тернопіль, 2008. – С. 244–245.

5. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія / О.І. Барановський. – К.: КНТЕУ, 2004. – 759 с.

6. Прохоренко Г.К. Основи фінансової безпеки України / Г.К. Прохоренко. – Х.: Юніс, 2001. – С. 29.

7. Комарницький І. Сутність і шляхи забезпечення фінансової безпеки держави / І. Комарницький, І. Франів, Б. Комарницький // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2010. – № 2 (49). – С. 23.

8. Іванюта Т.М. Економічна безпека підприємства: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / Т.М. Іванюта, А.О. Заїчковський. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.

Наконечная Н.В. Риски и угрозы экономической безопасности Украины.

Рассмотрены подходы к определению «финансовой безопасности» и оценке ее уровня. Проанализированы основные угрозы финансовой безопасности Украины. Даны рекомендации по совершенствованию системы обеспечения финансовой безопасности.

Ключевые слова: *экономическая безопасность государства, финансовая безопасность, угрозы финансовой безопасности.*

Nakonechna N.V. Risks and Threats to Financial Security of Ukraine.

The article deals with the approaches to the definition of «financial security» and assessing its level. The main threats to financial security of Ukraine are analyzed. Recommendations to improve the system of financial security are offered.

Key words: *economic security of the state, financial security, financial security threats.*